

Z P R A V O D A J

S P O L E Č N O S T S B Ě R A T E L Ů K N I H T I S K O V Ý C H V Y D Á N Í Č S . Z N Á M E K

ČÍSLO : 44

ROČNÍK 1997

OBSAH:

Strany :

- Pozvánka na schůzku sběratelů knih.známek	2
- Specialistudie a členské příspěvky 1998	3 - 6
- Retuše na známkách emise Hradčany	7 - 12
- Poškozená 2 TD 11 ZP u HR 15 hal	13
- Stříhané známky 15 hal HR V a VI TD	14 - 15
- Celiny se známkou HR 10 h I kresba	16 - 19
- Korespondenční lístky OR 150 hal	19
- Doplatní 2 Kč 1928	20 - 21
- Doplatní 1919 - 1920	22
- Legionářské 1919	23
- Osm lístků u OR 30 hal červenofial.	24

Zpravodaj společnosti sběratelů knihtiskových známek je neprodejnou tiskovinou, vydávanou pouze pro vnitřní potřebu členů společnosti.

Je vydávána nepravidelně, nejméně 3 x do roka. Za redakční úpravy odpovídají a na přípravě se podíleli členové společnosti.

Rukopisy, články, připomínky, nové poznatky či jinou korespondenci pošlete na adresu:

Jindřich Lá t a l , Mařatkova 916, 142 00 Praha 4, tel. č. 4717976 /02/

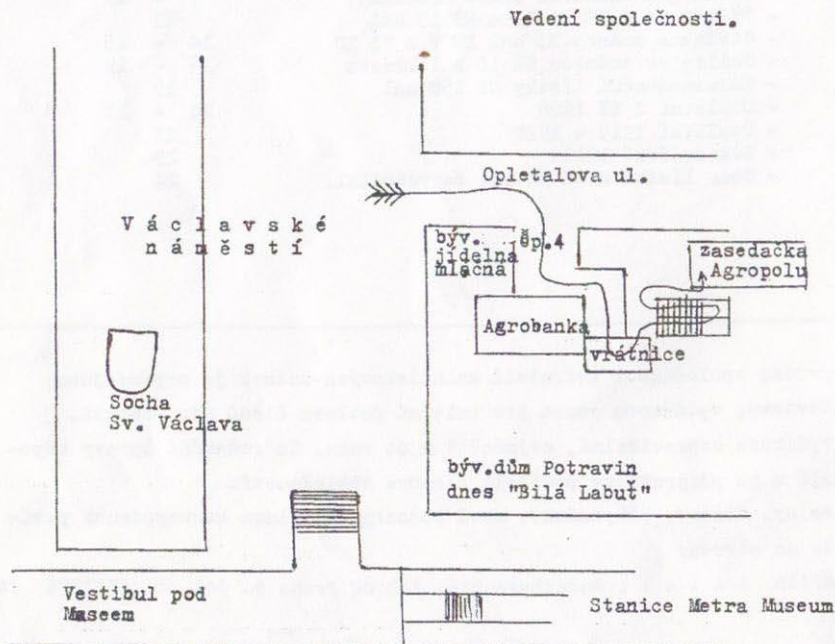
POZOR ! NEPŘEHLEDNĚTE !

POZVÁNKA

na schůzku sběratelů knihtiskových známek, která se bude konat v sobotu dne 15. listopadu 1997 od 9,30 hod. v zasedací místnosti a.s. AGROPOL, Praha 1 - Opletalova 4 v 1. poschodí. Podrobnější plánek uveden v dolní části pozvánky.

Na programu budou informace předsedů jednotlivých studijních skupin, /emisí/ co je v poznání nového a co se do budoucna připravuje. Po této části bude následovat výměna známek.

Na schůzce můžete uhradit členský příspěvek na rok 1998 a objednat si specialisované studie pro rok 1998.

Do roku 1998

Vážení přátelé,

už více jak 10 roků je snahou naší společnosti hlouběji poznávat naši první známky a své poznatky předávat všem zájemcům. Poznání o těchto prvních emisích je zveřejňováno jak ve vydávaném "Zpravodaji" tak i ve specializovaných studiích. A tomuto "koníčku" stále více propadají i mladší sběratelé.

Snažíme se zbytečně nezatěžovat dále naši kapsu finálními výdaji na tuto zálibu. Nezvyšujeme proto pro rok 1998 členské příspěvky a ponecháváme na úrovni roku 1997. A to přesto, že se zvýšilo poštovné, dochází k devalvaci naší koruny, rozmnožování se prodražilo. Snad tuto skutečnost oceníte.

V roce 1998 budou rovněž vydány tři specializované studie a to:

- č. 34 - Hradčany 25 hal I. kresba 1 a 2 TD - zpracoval p.V.Pellant
za 60 Kč, na Slovensku za 70 SK
- č. 35 - Holubice 5 hal - 1 a 4 TD, zpracoval p. J. Chvalovský
za 40 Kč, na Slovensku za 50 SK
- č. 36 - 30 hal Hradčany I kresba 1 a 2 TD - zpracoval p. St.Komberec
za 60 Kč, na Slovensku za 70 SK

Distribuce na Slovensku provádí nadále p. Piša z Piešťan.

Uhradu příspěvků lze provést :

- odesláním příloženou složenkou /pošt.pouk./ jen pro členy v ČR
- přímou úhradou na členské schůzi dne 14.11.1997
- předáním některému členu vedení
- Na Slovensku zasláním na adresu: Julius Piša
Brezová 7
92101 Piešťany

Za zadní části složenky - zprávy pro příjemce - uveďte které studie si objednáváte.

Vedení společnosti.

Hradčany 25 h I. kresba. - studie č. 34.

Hodnota 25 h I uzavírá pětici známek Hradčany, které byly vydány ještě v roce 1918. Spolu s hodnotou 20 h I byla vydána 30. prosince 1918. Svoji hodnotou byla určena pro úhradu příplatku za doporučený dopis, nebo k úhradě poštovního za dopis těžší o 20 g nad základní váhu.

Přestože byly k tisku použity pouze dvě tiskové desky je ze studijního hlediska velice zajímavá. Má dokonce i nevyřešené " záhady ". Jednou z nich je i tzv. pilování. Vyskytuje se na části nákladu u I. tiskové desky, kdy pravý rám známek z posledního sloupce je poškozen drobnými vrypky. Skutečně to vypadá jako stopy po pilníku, ale zřejmě o žádné pilování nejde. Snad jde o vypadnutí kousků kovu tlakem válce při tisku. Nebo to bylo jinak?

Další zajímavou vadou je dlouhá barevná čára procházející přes 3. a 4. spirálu, 3. a 4. list až do obrazu známky u 1.ZP I. TD. Vznikla barevná čára jako důsledek tisku prasklou deskou? Prasklina by však byla prohlubní, která by tisknout neměla. Zná někdo vysvětlení?

Množství barevných bodů a skvrn jak v hodnotovém oválu tak i v holubicích, sráčkách a listech je dobrým vodítkem pro určování známkových polí. Je to tedy hodnota vděčná pro ty sběratele, kteří chtějí zkoušet určování ZP podle deskových vad, nebo sestavovat rekonstrukce. Tomu ještě napomáhá skutečnost, že známek této hodnoty je stále dostatek a jsou cenově snadno dostupné.

Tím, že byla vydána hned z počátku emise dává možnost sběratelům najít její použití na celistvostech ze všech čtyřech výplatních období. Mohla být použita jak jednoznámková frankatura tak i násobná či kombinovaná s jinými hodnotami.

Důvodem proč o zajímavostech této hodnoty píše je skutečnost, že naše Společnost chystá v roce 1998 vydat v řadě studijních příruček výbornou Studii k rekonstrukci přeprázkových archů. Jejím autorem je zakládající člen, bohužel dnes již mimo naše řady, pan Václav Pellant. Příručku lze objednat podle pokynů uveřejněných na jiném místě tohoto Zpravodaje.

Hamr František

Studie známek HOLUBICE 5 h - č. 35

Jednou z nových studijních příruček, kterou vydá SKZ v roce 1998, bude podrobná studie vad a retuší existujících na tiskových deskách 1 a 4.

Známky vytištěné z těchto dvou desek patří mezi sběratelsky zajímavé a stále je k sehnání dost balíčkového materiálu z něhož lze sestavit hodnotnou sbírku.

Tisková deska 1 byla zhotovena podle 1. negativu a ve studii je popsáno 98 vad a vyobrazeno celkem 137 odchylek. Známky byly tištěny nejprve modrou barvou a opatřeny hřebenovým zoubkovaním 14, později fialovou barvou se zoubkovaním HZ 14 a LHZ 14.

Tisková deska 2 byla zhotovena podle 2. negativu a je popsáno 82 a vyobrazeno 109 deskových vad známek, vytištěných fialovou barvou s HZ 14 a LHZ 14.

Oproti údajům uvedeným ve studijní příručce SKZ č. 16-17/1992 obsahuje kompletnější a detailnější údaje. Monografické údaje zůstávají v platnosti.

J. Chvalovský

HOLUBICE 5 h

Tiskové desky 1 a 4

Koupím KL se známkou OR 150 h červená a nepřebrané balíčky známek. Výměna za známky s DV a odlišnými perforacemi možná.

J. Chvalovský

Hradčany 30 hal I. kresba - studie č. 36

Další v řadě hodnot Hradčan I. kresby, jejíž studie je vydávána pro všeobecnou potřebu zájemců i v menším formátu, jsou žlutěolivé 30 h Hradčany, s jejichž tiskem bylo započato 15. ledna 1919 a poštovní provoz byl s nimi zahájen 17. ledna 1919.

Rekonstrukce obou tiskových archů této hodnoty je s přihlédnutím k rychlejšímu opotřebování zinkových desek při tisku velmi zajímavá a poskytuje ze stejných známkových polí řadu postupně se měnících odchylek, přestože koncový náklad této hodnoty je odhadován jen na 20 mil. kusů.

Určování známkových polí je výhodnější u známek s tmavším hnědělímovým odstínem, než s odstínem tmavožlutě nebo žlutě olivovým. Určité problémy způsobují i nežádoucí příměsi ve známkovém papíru, které nejsou, vzhledem k zabarvení známky, tak snadno patrné, jako např. u hodnoty 5 h I. Nepříjemnou skutečností u této hodnoty je vysoká absence hlavního paprsku, jelikož obě zinkové desky byly při přípravě přelepány, což způsobuje i nepřesnosti v konturách kresby známky a znesnadňuje jejich přesné zařazování.

V I. díle Monografie čs.známek je uvedeno u I.TD 17 deskových vad a u II. TD 12 deskových vad. Ve své studii rozšiřují přehled výraznějších a stabilních deskových vad o 10 v I. TD a o 14 ve II. TD. Kromě toho existuje řada měnících se tiskových vad (5 v I. TD a 8 v II. TD).

Spojení nuly se spodním okrajem štítku není určujícím pro známková pole, ale je způsobeno převážně slitým tiskem především v poslední vodorovné řadě obou desek, zvláště pak ve II. tiskové desce.

Přestože jsem zpracoval za účelem vydání této studie více než 7 tisíc známek zmiňované hodnoty, předpokládám, že je nutno studii doplňovat o stále nové poznatky. Prosím proto zájemce o tuto hodnotu Hradčan, aby mě svoje upřesnění a doplňky zasílali na adresu mého bydliště, kterou každý znáte ze zasílání příspěvkových složenek.

Přeji všem, kteří se náročnou rekonstrukcí tiskových desek Hradčan zabývají, hodně úspěchu a dobré sběratelské pohody !

Stanislav Kumberec

Retuše na známkách emise Hradčany.

F. Hamr

Sbírání známek na kterých byla provedena oprava - retuš, vždy lákalo sběratele. V poslední době se objevily články o nově zjištěných retuších a sběratelé je samozřejmě shání do svých sbírek. V mnohých případech je však nedokáží určit a platí zbytečně peníze za nějakou bezvýznamnou nahodilost, která je na úplně jiném známkovém poli či tiskové desce. Z tohoto důvodu si myslím, že nebude na škodu, pro sběratele Hradčan členy naší odborné společnosti, popsat všechny doposud známé retuše, spolu s jejich určujícími znaky.

Ještě nežli začnu s popisem jednotlivých retuší, považují za potřebné zmínit se o dvou definicích, které s pojmem retuš úzce souvisí.

Nejprve co to vlastně retuš je. Pro známky emise Hradčany je retuš: „oprava provedená pracovníkem tiskárny buď ve fotografické předloze (pomocné sestavě), skleněném negativu nebo přímo v tiskové desce“. V tiskové desce mohla být oprava provedena jednak před zahájením tisku a jednak v průběhu tisku. Pokud byla oprava provedena před zahájením tisku, ať již v pomocné sestavě, skleněném negativu nebo přímo v tiskové desce neznáme původní vadu opravovaného známkového pole. U opravy v průběhu tisku je možno doložit vadu známkového pole, která byla příčinou opravy. Zde existuje jedna vyjímka, o které se zmíním při popisu její retuše.

Samotná oprava mohla být provedena odrýpnutím části obrazu, která nemá být vytištěna a nebo přidáním nového kovu s následným přebroušením a novým prorytím. Takovéto opravy však mají ve většině případech malou trvanlivost a dochází k vydrolení přidaného kovu.

Druhá definice, která je rovněž spojena s termínem retuš, i když nepřímou, je definice typu. S platností pro známky emise Hradčany lze zjednodušeně napsat, že: „typ je podstatné, pravidelně se opakující odchylné v kresbě známky, která vznikla v průběhu výroby tiskové desky zásahem lidské ruky.“

Z těchto dvou definic, i když zjednodušených, lze odvodit, že každá retuš zakládá možnost vzniku nové typové odchylnky - typu. Naopak však každý typ nemusí vzniknout jako důsledek retuše. Příkladem vzniku typové odchylnky, která nev-

znikla retuší, mohou být třeba číslicové typy polohou u známek V. kresby.

O typech se vsouvislosti s retušemi na známkách zmiňují proto, že všechny typy, sběratelsky zajímavé a cenově hodnocené, u známek Hradčany vznikly jako důsledek retuše. Jako retuše se však neoznačují. Typy se vyskytují pouze na známkách II. a V. kresby, mnohdy jsou na více známkových polích. Budu se o nich zmiňovat pouze informativně. Jejich popis je v katalogích, případně ve zvláštních příručkách, na které upozorním. O všech lze získat informace v našem Zpravodaji či Studijních příručkách.

U II. kresby byla provedena oprava u hodnoty 400 h. Bílý pás na kterém je nápis SLOVENSKÁ byl za písmenem Á uzavřen. Oprava byla provedena pouze u I. tiskové desky a to na všech známkových polích. Tato oprava je označována jako typ s tím, že známky z II. tiskové desky s neopraveným uzavřením bílého pásu jsou označovány jako I. typ (obr. 1) a opravené známky z I. tiskové desky jako typ II. (obr. 2). Oprava zakončení bílého pásu má mnoho podob, pan Ryvola ve své studii uveřejněné v našem Zpravodaji jich uvádí na třicet. Literatura uvádí u II. typu ještě dva podtypy což neodpovídá skutečnosti.

Obr. 1

Obr. 2

Další retuše, kterými vznikl typ jsou opravy provedené na některých známkových polích, některých tiskových deskách a u některých hodnot V. kresby. Doposud nejznámější je oprava 4. spirály, která na návrhu byla uzavřená, ale při překreslování do předlohy hodnoty 25 h, ze které přešla do pomocných sestav všech hodnot V. kresby, byla chybně překreslena. Rytce tiskárny prorýpnutím spirálu uzavřel celkem u třinácti desek šesti hodnot V. kresby. Uzavření 4. spirály však nebylo provedeno na všech známkových polích opravovaných tiskových desek a tak došlo ke vzniku tak zvaných dvoutypových desk. Z těchto desek kde zůstala známková pole s neopravenou

4. spirálou vedle známkových polí se spirálou opravenou, lze získat spojené typy I. + II., případně II. + I., vyjíměčně u hodnot 15 a 25 h i spojení I. + I. typ. Jako typ I. (obr. 3) je označována spirála neuzavřená, která byla dříve a II. typem (obr. 4) potom 4. spirála uzavřená. Bližší podrobnosti o těchto typech lze získat v příručce ing. Karáska „ Hradčany“. Stejným problémem, správnou identifikací známek I. typu z desek dvoutypových, se zabývá i příručka vydaná naší Společností č. 19 z roku 1993. Cenové ohodnocení této retuše- typu je ve všech katalogích.

Obr. 3

Obr. 4

Stejně zajímavou opravou jako je oprava 4. spirály je i oprava zakončení dolní části levé příčky. Na většině tiskových desek V. kresby je jen krátká čárka. U některých tiskových desek, známkových polích a hodnot byla dolní část levé příčky prodloužena a spojena s příčkou dolní. Oprava byla provedena rytcem prorýpnutím a ne vždy došlo ke spojení obou příček. Jako I. typ je označován původní stav s krátkou dolní částí příčky (obr. 5). II. typem je potom příčka prodloužená a v mnohých případech spojena s příčkou dolní (obr. 6). Poprvé byla tato oprava popsána ve Filatelii 14/1983. Naší členové s ní byli seznámeni ve Studijní příručce č. 5/ 1998\$. Velmi podrobně i s prvním pokusem o ocenění se příčkovými typy, jak je nazýváme, zabývá příručka ing. Škalouda z roku 1993 „ Hradčany - příčkové typy “. Tato příručka rovněž jako první označuje tuto opravu jako typ.

Obr. 5

Obr. 6

V souvislosti s opravou dolní části levé příčky je potřeba se zmínit i opravách horní části levé příčky a příčky pravé. Poprvé se o nich zmiňuje ve Filatelii ročník 1971 pan Fryč. Já se o nich zmíním při popisu retuší jednotlivých hodnot.

Do této skupiny patří ještě oprava obrysu vějíře pravé holubice, která byla provedena u všech hodnot V. kresby. Ne však vždy důsledně na všech známkových polích a tiskových deskách. Původní obrys vějíře byl přerušen nahoře a vpravo (obr.7). Na některých známkových polích byl uzavřen jen horní obrys vějíře (obr. 8), u některých jen pravý obrys (obr. 9), někde byl opraven celý obrys (obr. 10). Některá známková pole zůstala vůbec neopravena.

Obr. 7

Obr. 8

Obr. 9

Obr. 10

Oprava je provedena nevýrazně a rozdíly jsou málo zřetelné. Snad proto není tato oprava označována jako typ, ale pouze jako redukce. Tento termín zavedl v Monografii I dr. Kubát pro opravu provedenou ještě před tiskem známek (neznáme tedy původní vadu známkového pole, které bylo opraveno). Redukcí však je ve smyslu této definice i oprava 4. spirály či dolní části levé příčky a tyto opravy daly vzniknout typu.

Poslední opravou, kterou vznikl typ je oprava číslice 7 u hodnoty 75 h. Jde o velmi zajímavou opravu v emisi Hradčany. Podle zkusmých tisků byla číslice 7 jako obrácená číslice 2 (obr. 11). Tento tvar byl shledán jako nevyhovující a bylo rozhodnuto vyrobit nové tiskové desky. V nich před leptáním odrýpnuta část nožičky a dokreslením zvýrazněna příčka na 7. Tato oprava byla provedena skutečně až v tiskových deskách a nikoliv v pomocné sestavě což dokazují různě provedené opravy na stejných známkových polích obou tiskových desek. Nejlépe je to vidět na 82. známkovém poli II. tiskové desky, kde příčka je velmi dlouhá (obr. 12). Na tomto známkovém poli zůstala také neopravená 4. spirála - jediná u hodnoty 75 h. Původně zhotovené tiskové desky byly použity jen pro zkušební tisky.

Obr. 11

Obr. 12

Tím je ukončen výčet oprav - retuší, které jsou předkládány sběratelům jako typy, případně jako redukce a také tak sbírány. V dalším se budeme zabývat již retušemi, které jako takové jsou sbírány. Mezi všeobecně nejznámější patří jistě retuše na známkách vytištěných v I. kresbě. Opravy byly provedeny, mimo jedné, až v průběhu tisku a tak známe jak původní vadu známkového pole, tak i její retuš. To lze dokladovat i ve sbírce.

Hodnota 3 h.

Na 90. známkovém poli II. tiskové desky byla poškozena pravá větev (obr. 13). V posledním období tisku byla tato vada opravena přidáním kovu na poškozené místo, jeho přebroušením a následným prorytím. To bylo provedeno odlišně proti původní kresbě, tak že stonek 6. listu není zakryt listem 7., ale tento list zleva míjí (obr. 14). Vzhledem k tomu, že oprava byla provedena poměrně pozdě, vyskytuje se většinou na známkách s přetiskem Doplatit, který byl proveden na zbytku známek po skončení jejich platnosti.

Obr. 13

Obr. 14

Hodnota 10 h.

Na 91. známkovém poli všech čtyřech tiskových desek byly v prvních dvou věžích bílá skvrna, která je označována a sbírána jako " hodiny v první věži ". Oprava byla provedena v každé tiskové desce trochu odlišným způsobem. U I. TD byl přidán kov, který se částečně vydrojil a tak vznikla světlá místa. U II. a III. TD byl jednak přidán kov a jednak ještě věže přimáčknuty k sobě. Došlo k deformacím věží, které je znatelné a světlina na místě " hodin " jsou menší. Na IV. tiskové desce byla vada odstraněna stlačením věží k sobě. Nebylo však provedeno dokonale a tak ve věžích zůstala hrbatá světlina. Oprava zřejmě nebyla uznána za zdařilou a tak byla provedena oprava druhá. Při ní byly věže opětovně k sobě přitlačeny, bílá světlina zmizela a věže dostaly tvar otevřených nůžek. Prvá retuš ve IV. tiskové desce je velmi

vzácná, doposud je známo asi pět kusů. Retušované známky z jednotlivých tiskových desek lze rozlišit podle dalších typických deskových vad.

I. tisková deska - známka s původní vadou (obr. 15) má ve vějíři levé holubice barevnou čárku. Stejnou vadu má i známka s retuší hodin (obr. 16).

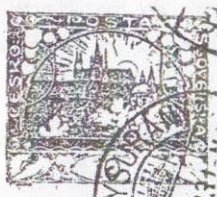

Obr. 15

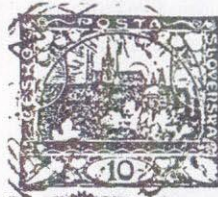

Obr. 16

II. tisková deska - známka s původní vadou (obr. 17) stejně jako známka retušovaná (obr. 18) má poškozený levý rám nad písmeny ČE v nápisu Česko.

Obr. 17

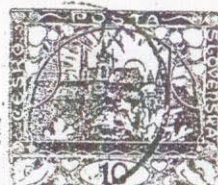

Obr. 18

III. tisková deska - barevný bod ve 2. srdéčku, vryp do horního rámu u pravého rohu a výstupek na levém rámu pod horním rámem má známka s vadou (obr. 19) i známka s retuší (obr. 20)

Obr. 19

Obr. 20

IV. tisková deska - zaoblené horní rohy jsou charakteristické pro známku s vadou (obr. 21), 1. retuš (obr. 22) a pro 2. retuš (obr. 23)

Obr. 21

Obr. 22

Obr. 23

Poškození II. tiskové desky hodnoty 15 hal. Hradčany na 11. známkovém poli

Před několika lety byly objeveny známky hodnoty 15 hal. s výraznou deskovou vadou, která na první pohled signalizovala poškození tiskové desky. Na této známce je mírně zdeformovaný levý horní roh, který je zcela oddělen od zbývající části známkového pole. Při zpracovávání rekonstrukcí přepážkových archů bylo prokázáno, že tato desková vada se vyskytuje u části nákladu vytištěného II. tiskovou deskou na 11. známkovém poli.

Zajímalo mě, zda se dá doložit, co bylo příčinou tohoto poškození, jak k němu došlo a zda existují známky jak stříhané, tak i zoubkované a s jakým zoubkováním?

V dáném čase se mi dostalo do rukou více jak 10 exemplářů s touto deskovou vadou. Existují známky jak stříhané, tak i zoubkované. U zoubkovaných známek byly prozatím doloženy známky s hřebenovým zoubkováním A ($13 \frac{3}{4} : 13 \frac{1}{2}$) a B ($11 \frac{3}{4}$). Zajímavé je, že nejvíce známek je k dispozici právě s poměrně vzácným hřebenovým zoubkováním $11 \frac{3}{4}$. Timto zoubkováním totiž byly opatřeny jen ve velmi omezeném počtu archy známek tištěné I. a II. tiskovou deskou. Podařilo se nalézt i známky bez poškození levého horního rohu s hřebenovým zoubkováním $11 \frac{3}{4}$. Tyto známky tedy pocházejí z období tisku, které předcházelo vzniku této deskové vady.

Na přiloženém snímku jsou vyobrazeny dva exempláře s deskovou vadou v hřebenovém zoubkování $11 \frac{3}{4}$. U obou známek je znatelný otisk části hřebu na levé straně známek uprostřed, od kterého k poškození nedošlo. U levé známky je však patrný i otisk části hřebu proti levému hornímu rohu. Domnívám se, že to je právě příčina vzniku poškození tiskové desky. Vzhledem k tomu co je všeobecně známé o způsobu výroby známek knižtiskem, se lze domnívat, že k tomuto poškození došlo při upevňování jednotlivých tiskových desek do tiskové formy po jejich předchozím rozebrání a vyčištění.

Při omezeném množství známek s hřebenovým zoubkováním $11 \frac{3}{4}$, mě zajímalo i poštovní použití známek s uváděnou deskovou vadou. Tyto známky nelze „rajonizovat“ tak jako např. stříhané známky hodnoty 10, 20 nebo 30 hal. Existují známky s razítky poštovních úřadů Jindřichův Hradec, Krásná Lípa, Pízeň, Karlovy Vary a mnohé jiné. Nejvíce razítek je z období března a dubna 1920.

ing. Jiří Škaloud, Brno

Stříhané známky 15 hal. Hradčany z V. a VI. tiskové desky

V roce 1994 jsem napsal do našeho Zpravodaje článek, který se zabýval výskytem a poštovním použitím stříhaných hradčanských známek hodnoty 15 hal. tištěných V. a VI. tiskovou deskou. Na výzvu zveřejněnou v závěru článku reagoval pouze pan dr. Paděra, který mi poskytl xerokopii celkem čtyř dvojpásek a dvou samostatných známek uvedeného druhu, za což mu touto cestou ještě jednou děkuji.

Tři dvojpásky a jedna samostatná známka mají razítko Rimavská Sobota s datem z druhé poloviny měsíce května a z července roku 1920. Zbývající čtvrtá dvojpáska však má razítko Nográd Szenna s datem 24. 4. 1920. V té době to byl jediný, mně známý exemplář těchto známek s dubnovým razítkem. K tomu, aby bylo možné s jistotou tvrdit, že stříhané známky 15 hal. z V. a VI. tiskové desky byly poštovně použity již v dubnu 1920, bylo třeba doložit další razítkované známky nebo poštovní doklad s jiným razítkem a dubnovým datem, aby se vyloučila případná lidská chyba při nastavení razítka.

V nedávné době se mi podařilo nalézt dva ústřížky poštovních průvodků, na kterých jsou stříhané dvojpásky známek 15 hal. z VI. tiskové desky. Jedná se o známková pole 2, 3 a 12 a 13 použité v Rimavské Sobotě 21. V. 1920 (obr. 1). Kromě těchto dvou ústřížků jsem však našel ještě výstřižek poštovní průvodky se dvěma samostatnými stříhanými známkami hodnoty 15 hal. z VI. tiskové desky s razítkem Homonna a datem **30. března 1920** (obr. 2). Na rubu výstřižku je čitelné přichozí razítko Užhorod a datum 2. IV. 1920. Ve svém důsledku toto zjištění znamená, že stříhané známky 15 hal. byly dány do oběhu již koncem měsíce března a ne až v měsíci dubnu, jak se doposud předpokládalo.

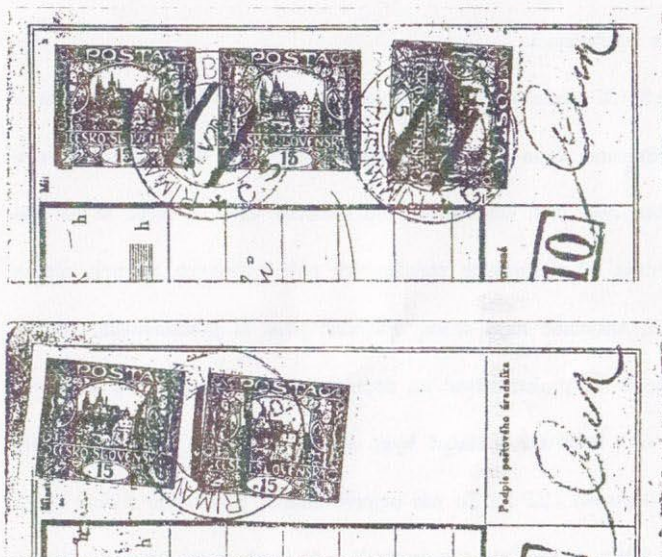
V Monografii čs. známek, I.díl, jsou zveřejněna schematická znázornění soutisků sestavených podle známkových dokladů. Pro hodnotu 15 hal. tištěnou V. a VI. tiskovou deskou jsou uváděny údaje získané podle výskytu razítkovaných známek, které datují tisk v měsíci březnu až květnu 1920. Tento údaj je odvozen na základě výskytu pouze zoubkovaných známek. Vzhledem k uvedenému zjištění je možné přiřadit k němu i údaje o známkách stříhaných. Otázkou nadále zůstává, z které tiskové sestavy uvedené známky mohou pocházet. Zda se jedná o známky tištěné spolu s hodnotou 10 hal. V.kresby, či o známky ze soutisku s novinovými známkami, nebo o dosud blíže neidentifikovanou sestavu.

V souvislosti s tím, co zde bylo napsáno, se naskytá otázka, jaké je nejranější použití stříhaných známek hodnoty 10 hal. V.kresby? Z dostupných zdrojů je známo vyjimečně použití v druhé polovině května 1920. Většina razítek je však datována až v červnu a červenci a další sporadický výskyt těchto známek je pak ještě v období srpen až listopad 1920.

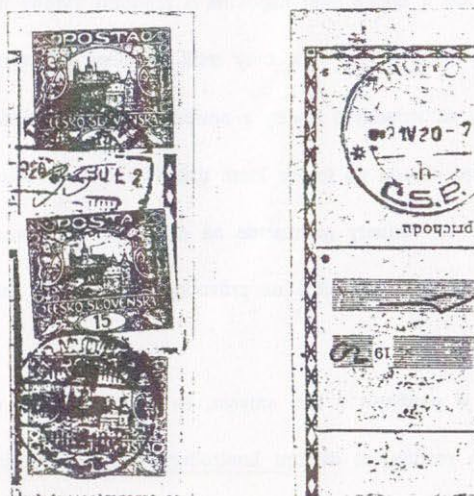
Na závěr svého příspěvku si dovoluji znovu vyzvat všechny sběratele hradčanských známek, aby své případné, byť i sebemenší poznatky ohledně dubnového (resp. březnového) výskytu stříhaných známek 15 hal. tištěných V. a VI. tiskovou deskou a květnového a rannějšího výskytu stříhaných známek 10 hal. V. kresby, zveřejnili na stránkách našeho Zpravodaje, nebo sdělili na moji adresu.

ing. Jiří Škaloud

obr. 1

obr. 2 (lic - rub)

Celiny se známkou Hradčany 10 h I. kresby.

Opět po roce se vracíme k problematice hradčanských celin s vytištěnou známkou 10 h I. kresby. Poprvé byla tato problematika publikována ve F 96/5/12. Na výzvu, uveřejněnou v závěru citovaného článku, reagoval sice pouze pan Nikl z Veselí nad Moravou, avšak učinil to impozantním způsobem, který naše znalosti posunul značně kupředu. Tyto nové poznatky proto nyní zveřejňujeme společně, po vzájemném porovnání materiálů a konzultacích.

Za nejdůležitější výsledek našeho společného studia pokládáme fakt, že se potvrdila hypotéza o existenci dvou dalších tiskových desek (V. a VI.), vyslovená v uvedeném článku. Známe nyní čtyři sekundární resp. společné vady, u nichž se liší další kontrolní znaky jednak od příslušných známkových polí archových známek, ale také, a to je důležitější, vzájemně mezi sebou. Původně jsme si představovali, že tyto různé varianty nalezneme vždy alternativně na dopisnici a na průvodce. Ve třech případech (ZP 19, 38 a 69) tomu tak skutečně bylo, avšak ve čtvrtém případě byly obě varianty nalezeny na dopisnici (ZP 1). To nás nejprve značně překvapilo a dalo by se říci, že i "rozladilo". Zdálo se nám, že vše je jinak a že "tudy cesta nevede". Nicméně logické vysvětlení je nasnadě a hodně nám napovídá o způsobu výroby našich prvních celin. Obě další tiskové desky (V. a VI.) byly totiž skutečně zhotoveny v páru a najednou, posléze rozřezány na jednotlivé štočky a následně použity v tiskových formách jednotlivých celin již bez ohledu na to, ze které tiskové desky pocházejí. Mohou tedy nastat tři případy. Buď obě varianty nalezneme na dopisnici, nebo na průvodce, anebo je nalezneme alternativně na dopisnici i na průvodce. Zatím tedy známe první a poslední případ.

Termín "varianta" je používán v tom smyslu, že označuje jednu sekundární resp. společnou vadu, avšak s rozdílnými dalšími kontrolními znaky. Označení číslem

tiskové desky by zde nebylo na místě, protože po rozřezání obou tiskových desek došlo k "promíchání" všech 200 kusů štočků, a dnes již nelze rozhodnout, která varianta toho kterého ZP původně příslušela k V. či VI. tiskové desce. Varianta jedné sekundární či společné vady, označená jako první, může např. pocházet z V. tiskové desky, ale varianta jiné sekundární či společné vady, označená také jako první, může v tomto případě pocházet z VI. tiskové desky. Z toho plyne praktická připomínka pro označování těchto skutečností ve sbírkách či exponátech. Máme-li jen jednu variantu (bez ohledu na to, či na dopisnici nebo na průvodce), označíme ji jako "V. resp. VI. deska". Máme-li obě varianty, učiníme tak společně jedním označením "V. a VI. deska". Jednoznačné přiřazení variant k tiskové desce by bylo možné pouze za předpokladu, že by nám byl znám celý otisk alespoň jedné z obou inkriminovaných tiskových desek.

O způsobu výroby hradčanských celin se dozvídáme ještě z jedné věci. Objevíli jsme totiž ZP 38, var. II na průvodkách jak s českým, tak i s česko-německým textem. To by odpovídalo tomu, že při tisku průvodek byla vždy tisková forma zhotovena pro určitou jazykovou mutaci, vytištěn potřebný náklad, pak byla sazba rozmetána a byla sestavena nová tisková forma pro jinou jazykovou mutaci, případně pro jiný náklad (podle vytištěné prodejní ceny), ovšem s týmiž štočky. Samozřejmě, že postavení štočků v tiskové formě se mohlo v souvislosti s těmito operacemi měnit.

Celá věc má však ještě jeden další háček. Zatím totiž předpokládáme, že postavení štočků se v tiskových formách v průběhu tisku neměnilo. Při čištění forem však docházelo k jejich rozebrání a teoreticky by se mohly štočky z tiskové formy dopisnic objevit v tiskové formě průvodek. Tuto možnost však nepokládáme za příliš pravděpodobnou, protože v jednom momentu se zřejmě čistila jen jedna tisková forma; úplně však tuto možnost vyloučit nelze. Pravděpodobnější však je, že při čištění došlo k vzájemné záměně pozic jednotlivých štočků v tiskové formě, případně k jejich vý-

měně při opotřebenání či poškození. To však nemá vliv na námi sledovanou problematiku.

V exponátu pana Fabera na výstavě v Roudnici nad Labem byla prezentována průvodka se sekundární vadou "hodiny" na ZP 91. Bylo by zajímavé zjistit, zda se i u V. či VI. tiskové desky vyskytuje retuš této vady a jakou má tato případná retuš podobu. V tomto směru jsou otevřeny možnosti pro další sběratele.

Také jsme objevili ve čtyřech exemplářích společnou vadu "paprsek s kapkou" na ZP 30, avizovanou již v Bortlíkově studii hradčanských dopisnic. Nicméně nejsme schopni vyslovit konečný soud o tom, zda se skutečně jedná o zmíněnou vadu, či zda jde jen o terciární vadu V. či VI. tiskové desky. Je však pravdou, že vada na dopisnici se zmíněné společné vadě nápadně podobá, i když má poněkud odlišný charakter. V následné tabulce je tato skutečnost vyjádřena symbolem "?" u zmíněné vady.

Vada ZP	Popis vady	Dopisnice		Průvodka	
		I. var.	II. var.	I. var.	II. var.
SV 12	vlevo 6 lístků	E		N	
SV 16	pod 4. vlnovkou skvrna		N		E
SV 19	trojúhelníková skvrna nad štítkem	E	N	N	E
SV 22	nárůstek na pravé větvi	E		N	
SV 38	pomlčka SK-Á	E	N	N	E
SV 45	tečka POŠT.A	E		N	
SV 51	vlevo 6 lístků	E		N	
SV 69	přerušená pravá vidlice	E	N	N	E
SV 88	vlevo 6 lístků				
SV 91	hodiny na první věži		N		E
SV 97	vlevo 6 lístků		N		E
SV 98	pod levou vidlicí V	E		N	
SpV 1	kříž na hlavní věži	E	E	N	N
SpV 30	paprsek s kapkou	?			
SpV 59	T nahoře do rámu				

Ve výše uvedené tabulce jsou všechny zatím objevené nálezy přehledně zrekapitulovány. Symbol "E" značí, že daná varianta existuje; symbol "N" označuje, že daná varianta by již existovat neměla, pokud jsou všechny naše závěry správné.

Přesný popis jednotlivých variant zatím neuvádíme z toho důvodu, že kvůli eliminaci náhodných jevů je přijata zásada ověření správnosti poznatků minimálně na třech shodných exemplářích. To zatím není možno učinit pro omezený výskyt daného materiálu.

Pokud sběratelé zjistí výskyt dalších, zatím neuvedených variant, případně další podrobnosti o již zveřejněných, prosíme o publikaci těchto poznatků, respektive o jejich laskavé sdělení prostřednictvím redakce časopisu .

ing. Bohdan Krامل

Radek Nikl

Korespondenční lístky Osv. republika 150 h

Ve zpravodaji SKZ č. 43/1997 uvedl ing. J. Kašpar poznatky týkající se všech tří typů této dopisnice. Mimo jiné sděluje, že má ve sbírce dopisnici se známkou I. typu na níž je vada negativu ZP 4. Mám také shodnou dopisnici na níž jsem našel ještě následující kontrolní znaky: bílá skvrnka ve šrafování pod lípovými lístky a bílá skvrna u horní části pravé číslice jedna. Štoček použitý pro tisk známky na koresp. lístku se nachází zřejmě na tiskové desce 1.

Ve sbírce mám další dvě dopisnice se známkami typu I, na obou má státní znak rozměry 11x13 mm. Dopisnice se známkou typu II má státní znak ve velikosti 10,5x 12,5 mm. Rozměry znaku na KL s III. typem známky neznám.

V. Košťál

DOPLATNÍ 1928

2 Kč modrá

Tisk hodnoty 2 Kč je proveden knihtiskovou technikou z měděných tiskových desek - galvan stejně jako ostatní hodnoty této emise. Celý náklad je vytištěn z 5 TD s označením 28/1, 28/2, 28/3, 32/1, 33/1. Při výrobě TD bylo použito 3 základních štoček a tak došlo ke vzniku 3 typů.

Typ I nemá rozdíly v kresbě

Typ II zúžený úponek mezi dvěma lístky nad N v DOPLATNĚ

Typ III drobný výběžek ve spodní části K v KORUN

V průběhu výroby TD i během tisku z nich vzniklo mnoho deskových a tiskových vad. Tento článek se zabývá vadami, které jsou popsány v MONOGRAFII č. 4. Jedná se o tyto známkové pole:

- ZP 10 - poškozené levé dolní jablíčko
tato vada se vyskytuje na všech TD
- ZP 10A - v MONO 10R - poškozené O v ČESKO
vada se vyskytuje na některé z TD ročníku 28
vzhledem k charakteru vady a poškození K v ČESKO
a levé horní rozviliny se podle mého soudu jedná
o poškození TD při manipulaci tedy nikoliv o retuš.
- ZP 13 - prodloužení pravého horního trojlistu
tato vada se vyskytuje na všech TD
- ZP 13A - v MONO 13R - v hodnotovém štítku nahoře bílá čára
- ZP 13B - v číslici barevné body
- ZP 13C - v patce číslice uprostřed barevný bod
vady ZP 13A, 13B, 13C se vyskytují na TD ročníků
32 a 33.

ZP 20 - na L v SLOV čárka

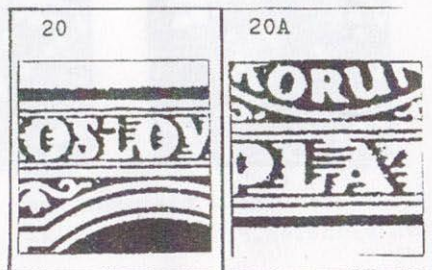
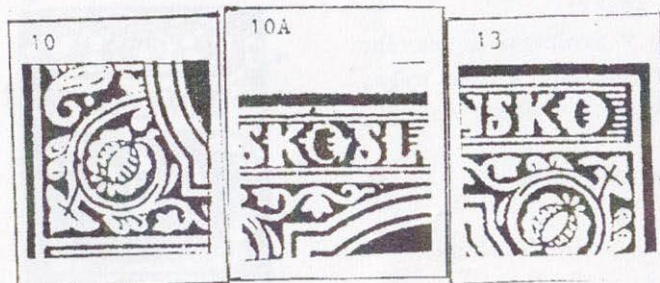
tato vada se vyskytuje na všech TD

ZP 20A - mezi LA v DOPLATNE bílá skvrna

tato vada má několik proměnlivých variant tvaru

a velikosti skvrny, vyskytuje se na TD 32 a 33

To je několik poznámek k opomíjené emisi DOPLATNE 1928.

Doplatní 1919-1920

S novým zjištěním k doplnění studie hodnoty 400h se přihlásil přítel Jaroslav Moravec a pro nedostatek času mě požádal o zveřejnění.

U osmi známek TD2 ZP96 našel na T v IT shora zářez.

ZP má další znaky:

- a/ horní rám v prohnutí u pravého rohu přerušen/na PA vada byla, ve studii není uvedena - má ji více ZP/.
- b/ C v KO uvnitř vlevo s bílým zářezem.
- c/ na L vpravo dole výčnělek, výskyt 3:9.

Při vydání studie jsem měl jedinou známku se zářezem, na PA vada nebyla a proto se ve studii neobjevila.

Známek s výraznými vadami je celá řada, přitom na PA nebyly. Několik jich reprodukuji s nadějí, že se některá podaří sběratelům určit.

- 1 Horní rám v prohnutí u pravého rohu přerušen, proti rohu tečka. Na levé nožce V zprava výčnělek. Pravá spirála dole přerušena. /4x/
- 2 Na C v PO vpravo výčnělek. Dolní rám za Š přerušen. /9x/
- 3 S ve SL spojeno s vnitřním rámcem. Proti dolnímu zakončení Č bílá čárka, skvrnka. /3x/

Zdeněk Ryvola
Jaroslav Moravec

Legionářské 1919

V současné době jsou dokončeny studie k rekonstrukcím archů prvních čs. jubilejních známek s obrazem lva trahajícího okovy. Pro každou hodnotu je samostatná studie.

Vzájemná souvislost desek všech tří hodnot nebyla zjištěna. To znamená, že každá hodnota měla pro výrobu desek svoji předlohu. Všechny hodnoty mají rozlišovací znaky desek.

15h TD1 má obrys pravé patky okovu vždy slabý krátký,
nebo delší přerušovaný

TD2 má obrys pravé patky okovu vždy silný, úplný,
u pěti ZP uprostřed přerušovaný

25h TD1 má vnitřní obrys okovu vpravo dole přerušen

TD2 nemá obrys okovu přerušen

50h TD1 l. šrafa plece je vždy uprostřed přerušena-
I. typ. Mají také první dvě hodnoty u obou TD

TD2 l. šrafa plece je po opravě na 96ti ZP nepřerušena-II. typ,

dvě ZP mají l. šrafu plece slabě přerušenu-
jsou to podtypy ZP55 IIa, ZP57 IIb,

ZP 84 a 86 zůstala neopravena, přerušena I. typ

Typy u hodnoty 50h zjistil a popsal pan JUDr. Alois Šnoflák ve F 5/1977 a F 18/1985.

U této hodnoty jsou následující ZP se zněnaní kreseb, které mají charakter oprav

TD1/20

TD1/90

TD2/8

TD2/19

Známky s obvyklými kresbami jsem o nich nenalezl.

Studii formátu A4 případným zájemcům zajistí autor.

Zdeněk Ryvola

Os^m lístků u OR 30 hal - vada nebo něco jiného ?

První zmínku o známce OR 30 hal červenofialové s osmi lístky místo devíti je ve studii p. Krejného. Tento poznatek převzal p. Pospíšil do studie, kterou vydala naše společnost v r.1995 jako č. 24. Na l TD 7 ZP jako třetí vada a to nahodilá /C5/ je uvedeno "chybějící lístek keře u spodního zakončení číslice 3".

Jde skutečně o nahodilost, či něco jiného? Nahodilost je bez zásahů lidské ruky - tedy nepravidelná, nepřesná. U této vady je však přesně vyloučen jen devátý lístek. Podobnou "nahodilost" již u této emise známe. Jde o 50 hal červenou OR, kdy u 81 ZP je alegorická postava "bez hlavy". Jde o nahodilou shodu - či snad stejný úmysl některého pracovníka z tiskárny?

Sledujeme výskyt této vady. Zatím jsou evidovány jen tři kusy. Prohlédněte proto svoje sbírky a snad ji také najdete. Kdo ji má nebo najde, ať se ozve na adrese tajemníka společnosti sběr.kniht.známek. Napiště nám současně Váš názor na vznik této vady.

Kresba vady ze studie č.24

Zvětšenina známky s vadou

Zvětšenina vady :

NOVINOVÉ VÝPLATNÉ

Podávání novinových zásilek
povoleno Ředitelstvím
poštovní přepravy Praha
č.j. 6159/97ze dne 20.1.1997